

*PhDr. Marek Hejduk, MBA
Policejní akademie České republiky v Praze
student doktorského studia
Dr. Zdeněk Kovařík, CSc.
Policejní akademie České republiky v Praze
Oddělení vědy a výzkumu*

Počítačová mravnostní kriminalita

Téma článku „Počítačová mravnostní kriminalita“ vychází z aktuálního požadavku se této oblasti věnovat, jelikož jde o nový fenomén v oblasti kyberkriminality. Dynamický rozvoj informačních a komunikačních prostředků klade vysoké nároky na děti a mládež, kteří IT prostředky nejenom hojně využívají pro svoje aktivity (školní potřeby, trávení volného času, komunikace s kamarády, atd.), ale rovněž v IT prostředí čelí potencionálním rizikům z oblasti „počítačové mravnostní kriminality“.

Pro efektivní eliminaci této trestné činnosti je zapotřebí, aby Policie ČR disponovala patřičným technickým vybavením a rovněž kvalitními a zkušenými odborníky, kteří mají patřičné zkušenosti s problematikou „počítačové mravnostní kriminality“. Odborné a praktické zkušenosti policistů jsou v tomto ohledu nezastupitelné.

Cílem článku je prezentovat vybrané výzkumné výsledky vztahující se k problematice „počítačové mravnostní kriminality“ z pohledu žáků základních škol a studentů středních škol. Hlavní pozornost je soustředěna na problematiku kybergroomingu, na vnímání možných rizik v IT prostředí a jakým způsobem těmto rizikům čelí.

Úvod do problematiky – vymezení a charakteristika

„Počítačová mravnostní kriminalita“ je jedním z druhů kyberkriminality.¹ Jde o kombinaci mravnostní kriminality s kyberkriminalitou. Jinými slovy jde o mravnostní kriminalitu, která je uskutečňována prostřednictvím IT prostředků. Předmětem útoku u počítačové mravnostní kriminality je právě mravnost (sexualita) s tím, že samotná trestná činnost je páchána za výrazného využití informačních a komunikačních technologií jakožto významného prostředku k jejímu páchání.

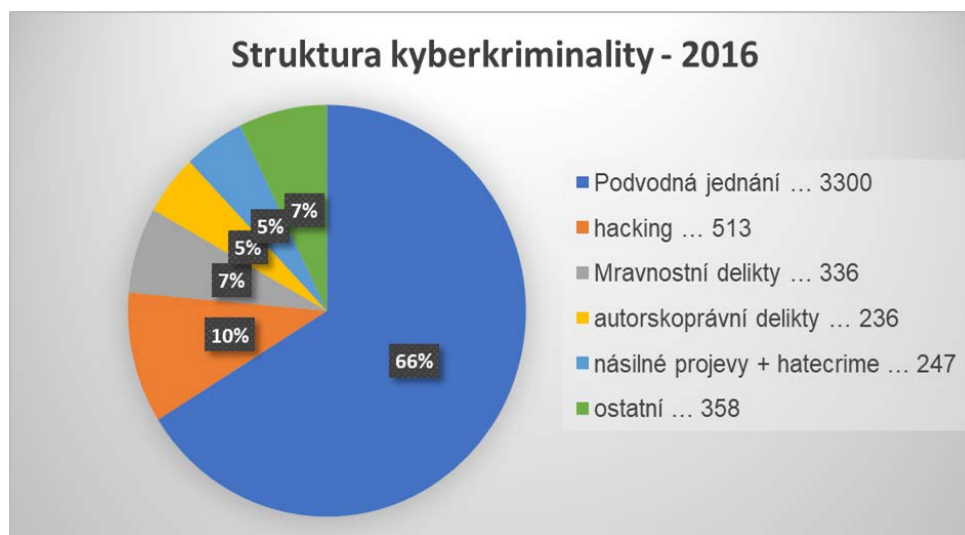
Mravnostní trestné činy v kyberprostoru zaujímají zhruba 7 % z celkového počtu kyberkriminality (viz struktura kyberkriminality za rok 2015).² Je však třeba podotknout, že mravnostní delikty v kyberprostoru jsou trestnou činností poměrně latentní, tudíž skutečná čísla mohou být ve skutečnosti (reálu) značně jiná.

¹ Kyberkriminalita – trestná činnost, která je páchána v prostředí informačních a komunikačních technologií včetně počítačových sítí.

² Jednotlivé druhy kyberkriminality. Policie ČR [online]. 2021 [cit. 2021-01-06]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/jednotlive-druhy-kyberkriminality.aspx>

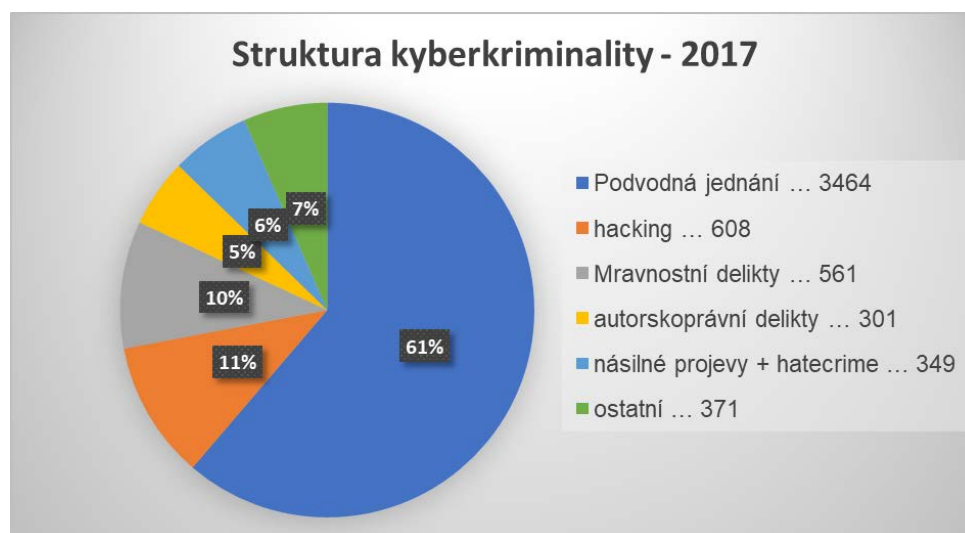
Struktura kyberkriminality

Níže je uvedena struktura kyberkriminality v letech 2016–2020 a to z pohledu registrovaných skutků na území České republiky. Z celkových počtů registrovaných skutků v jednotlivých letech vyplývá, že každoročně dochází k nárůstu kvantity nejen počítačové mravnostní kriminality, ale též kyberkriminality jako takové.

Obrázek č. 1 – struktura kyberkriminality za rok 2016 – zdroj: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

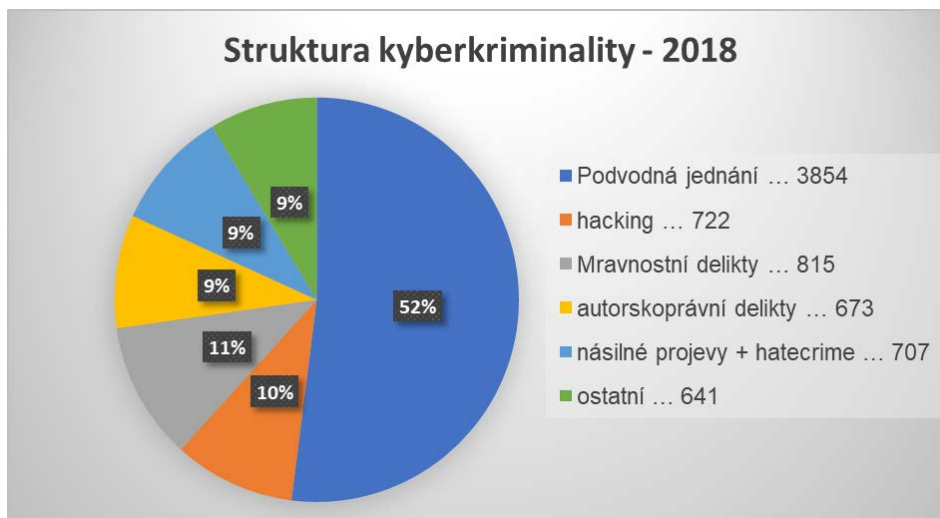
V roce 2016 bylo v kyberprostoru evidováno celkem **4 990** registrovaných skutků. Většinu z celkového počtu tvořila podvodná jednání, a to v celkovém počtu 3 300 skutků. Počítačová mravnostní kriminalita (v obrázcích uváděná jako „mravnostní delikty“) zaujímala cca **7 %** z celkového počtu (**336** skutků).

Obrázek č. 2 – struktura kyberkriminality za rok 2017 – zdroj: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

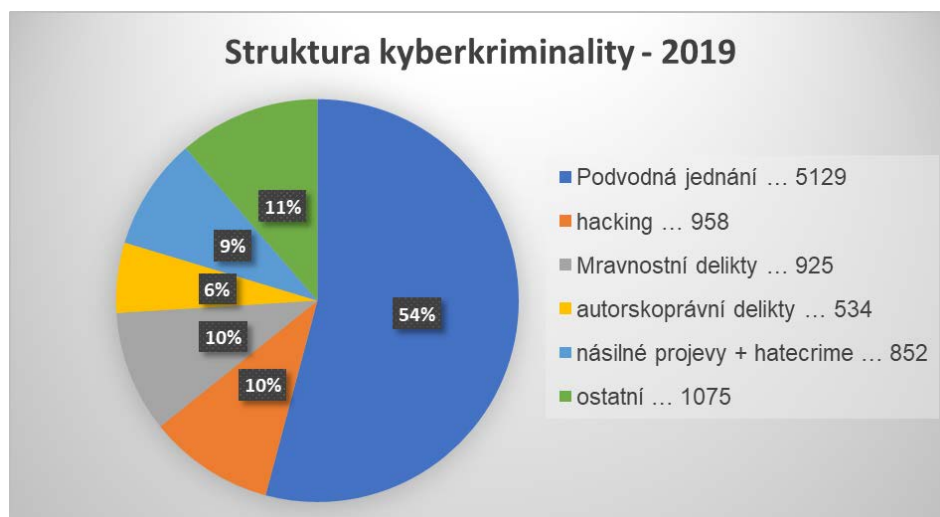
V následujícím roce 2017 došlo k nárůstu evidovaných skutků v kyberprostoru. Konkrétně šlo o **5 654** skutků za rok. Opět většinu tvořila podvodná jednání, nicméně došlo k procentuálnímu nárůstu skutků i u ostatních deliktů. Konkrétně mravnostní

delikty se z hlediska počtu zvýšily na **561** skutků, což tvořilo již **10 %** z celkového počtu spáchané kyberkriminality (tj. došlo ke zvýšení oproti minulému roku o 3 %).

Obrázek č. 3 – struktura kyberkriminality za rok 2018 – zdroj: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

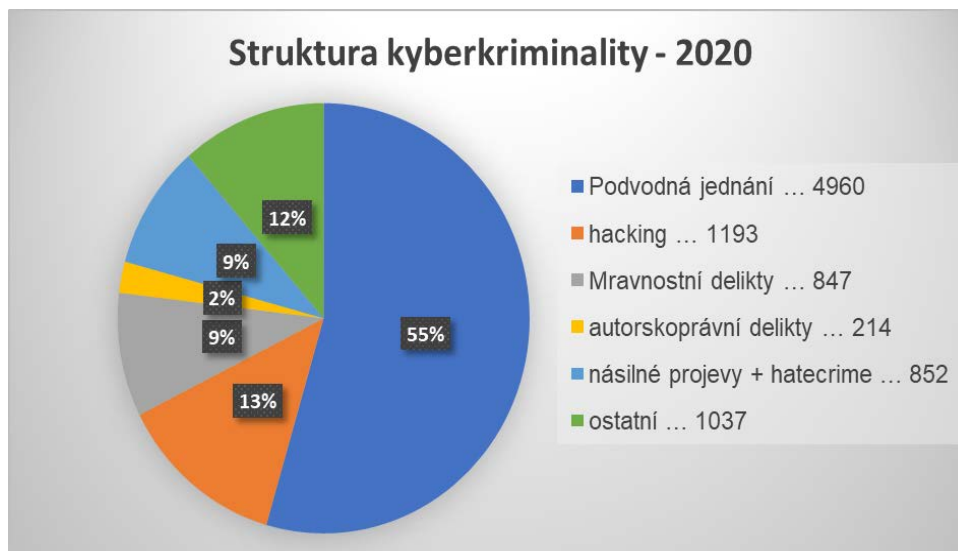
V roce 2018 došlo k opětovnému nárůstu evidovaných skutků v kyberprostoru oproti předešlým letům. Konkrétně šlo o nárůst o téměř 2 000 skutků oproti minulému roku a to v celkové hodnotě **7 412** skutků. Opět více než polovinu skutků z celku tvořila podvodná jednání. Nicméně pokračoval trend procentuálních nárůstů skutků i u dalších oblastí kyberkriminality. U mravnostních deliktů rovněž došlo k nárůstu. Konkrétně se z hlediska počtu zvýšily na **815** skutků – nárůst o 30 % oproti minulému roku. Z celkového počtu tvořily mravnostní delikty 11 %.

Obrázek č. 4 – struktura kyberkriminality za rok 2019 – zdroj: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Pro rok 2019 byla opět typická zvyšující se tendence registrovaných skutků kyberkriminality. Celkově bylo evidováno **9 473** skutků. Z hlediska struktury jednotlivých deliktů to bylo procentuálně velmi podobné jako u roku 2018.

Mravnostních deliktů bylo evidováno **925**, tj. opět došlo z hlediska kvantity k nárůstu. Celkově mravnostní delikty zaujímaly 10 % spáchané kyberkriminality.

Obrázek č. 5 – struktura kyberkriminality za rok 2020 – zdroj: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

V roce 2020, kdy téměř celý svět postihla pandemie Covidu 19 a celá řada činností se přesunula do online prostoru, paradoxně došlo k poklesu skutků spáchaných v kyberprostoru. Došlo k mírnému poklesu v celkových počtech. Celkem bylo spácháno **9 103** skutků. Pokles se týkal rovněž i mravnostních deliktů. V tomto roce bylo spácháno **847** skutků, což tvořilo 9 % z celkového počtu kyberkriminality.

Obrázek č. 6 – struktura počítačové mravnostní kriminality v letech 2016-2020 – zdroj: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Struktura mravnostních deliktů měla v letech 2016-2019 vzrůstající tendenci. Až v posledním roce 2020 došlo k mírnému poklesu. Je otázka, jaké jsou příčiny mírného poklesu v roce 2020, když do té doby tendence byla vzrůstající.

Druhy počítačové mravnostní kriminality

Mezi „počítačovou mravnostní kriminalitu“ řadíme následující protiprávní jednání:¹

- ✓ Kybergrooming (§ 193b zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „trestní zákon“ – navazování nedovolených kontaktů s dítětem).
- ✓ Dětská pornografie (§ 191 trestního zákona – šíření pornografie; § 192 trestního zákona – výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií; § 193 trestního zákona – zneužití dítěte k výrobě pornografie; § 193a trestního zákona – účast na pornografickém představení).
- ✓ Sexting (toto jednání je často podřazeno pod některá jednání spadající do dětské pornografie, případně může jít o naplnění skutkové podstaty trestného činu dle § 193b ve spojení s trestným činem dle § 187 – pohlavní zneužití; případně též o trestný čin dle § 201 ohrožování výchovy dítěte či § 202 svádění k pohlavnímu styku).

Kybergrooming

Kybergrooming je novým fenoménem páčání trestné činnosti v kyberprostoru. Termín grooming označuje specifické jednání, které spočívá v psychické manipulaci kybergroomerů,² která má za cíl v oběti vyvolat falešnou, zdánlivou důvěru a přimět ji k osobní schůzce, přičemž důsledkem takového chování může být zejména některý ze sexuálních trestných činů.³

Kybergrooming představuje psychickou manipulaci realizovanou prostřednictvím internetu, mobilního telefonu a sociálních sítí (internetové seznamky, Facebook, Twitter, atd.). Zahrnuje jednání manipulátora (kybergroomera), které má v oběti – dítěti vyvolat falešnou důvěru a přimět jej k určité aktivitě – osobní schůzce, focení, natáčení sebe sama. Cílem může být zneužití dítěte pro výrobu dětské pornografie. Typicky je vázán na chaty, messengery, internetové seznamky, sociální sítě, ale také třeba na různé internetové stránky s nabídkou modelingu, herní portály apod.⁴ Kybergroomer se snaží o osobní kontakt. Dítě „uplácí“ dárky (např. dobití kreditu na mobilním telefonu), vydírá jej pořízenými snímky, pokračuje a zintenzivňuje manipulaci, která může vést i k osobnímu útoku na oběť. Jednou z forem kybergroomingu je i eroticky laděná komunikace a získání amatérských pornografických materiálů.

Zásadním problémem u kybergroomingu je jeho zjišťování a dokazování a rovněž zejména anonymita, využití zabezpečených systémů a také skutečnost, že

¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 9788074786167.

² Kybergroomer je zpravidla sexuální útočník, který k prosazení svého cíle využívá IT prostředí.

³ VÁLKOVÁ, Helena; KUČTA, Josef a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice, s. 537. ISBN 9788074007323.

⁴ BERSON, I. H. *Grooming Cybervictims: The Psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth*. University of South Florida. USA. (online) cit. 6. 10. 2020. Dostupné z: <http://www.cs.auckland.ac.nz/~john/NetSafe/I.Berson.pdf>

v počátečním stádiu ještě nejde zpravidla o trestný čin, zejména tam, kde není trestná forma přípravy.¹

Trestně právní vymezení kybergroomingu

Kybergrooming je pojmem kriminologickým, nikoli trestně právním. Nicméně jednání představující kybergrooming můžeme podřadit pod skutkovou podstatu § 193b trestního zákona, která zní:

„Navazování nedovolených kontaktů s dítětem

Kdo navrhne setkání dítěti mladšímu patnácti let v úmyslu spáchat trestný čin podle § 187 odst. 1, § 192, 193, § 202 odst. 2 nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“²

V tomto ohledu byla významná novela číslo 141/2014 Sb., která právě do trestního zákoníku zakomponovala tuto novou skutkovou podstatu trestného činu. Novela vstoupila v platnost 22. 7. 2014 a účinnou se stala 1. 8. 2014. Jde o odkazující skutkovou podstatu, která ve svém ustanovení odkazuje na trestné činy pohlavní zneužití, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie, svádění k pohlavnímu styku. V předchozí právní úpravě, tj. tou před výše zmíněnou novelou, bylo možné postihnout kybergrooming pouze v souvislosti s výrobou dětské pornografie a zasíláním pornografie dítěti, popřípadě jako ohrožování výchovy dítěte v důsledku sexuální komunikace přes IT prostředky a svádění k pohlavnímu styku. Samotné jednání spočívající v usilování o setkání bylo trestně postižitelné pouze jako příprava znásilnění, což v praxi bylo velmi složité z hlediska dokazování – úmyslu pachatele). Nová úprava § 193b však míří rovnou na předstupeň onoho setkání, tedy už na jeho návrh, byť i zde musí být prokázán úmysl pachatele dítě nějakou formou sexuálně využít.

Rozbor skutkové podstaty trestného činu dle § 193b

Objektem trestného činu je ochrana dětí mladších 15 let před tzv. sexuálním vykořisťováním. Objektivní stránka spočívá v jednání pachatele, který navrhne setkání dítěti mladšímu 15 let v úmyslu spáchat některý z trestných činů, na který § 193b ve svém ustanovení odkazuje. Návrhem setkání rozumíme aktivní činnost směřující k dítěti mladšímu 15 let ve snaze v něm vzbudit rozhodnutí zúčastnit se osobní schůzky za účelem spáchání některého výše uvedeného trestného činu, uvedeným pod § 193b či jiného sexuálně motivovaného trestného činu. V praxi jde o navázání kontaktu prostřednictvím IT technologií. Pachatelem může být kterákoli fyzická osoba, ale i právnická osoba. Z hlediska subjektivní stránky se vyžaduje zavinění ve formě úmyslu, přičemž je obligatorní sexuální motiv pro spáchání trestného činu.³

¹ VÁLKOVÁ, Helena; KUČTA Josef a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice, s. 537. ISBN 9788074007323.

² § 193b zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 627. ISBN 9788074786167.

Dětská pornografie

Dětskou pornografii definujeme jako jakýkoliv obrazový, textový nebo zvukový materiál, který využívá dítě v sexuální kontextu. Dětská pornografie je z důvodu společenské nebezpečnosti protiprávní.¹

Dětská pornografie skutečná

- ✓ Obrazová dětská pornografie - jde především o zobrazení dítěte při předstírané nebo skutečné sexuální činnosti, nebo o vystavování jejich pohlavních orgánů pro sexuální ukájení návštěvníků nebo uživatelů.
- ✓ Zvuková dětská pornografie - jde o využívání dětského hlasu (skutečného či simulovaného), za účelem sexuálního uspokojení uživatele.
- ✓ Tzv. nudistický materiál - v dětské pornografii lze často narazit na takzvaný nudistický materiál. Za takovýto materiál, považujeme videozáznamy a fotografie, na nichž jsou zachyceny děti s nezahalenými genitáliemi nejčastěji pořízené rodiči u vody nebo na dovolené u moře. Ačkoliv je rozdíl mezi typickým pornografickým materiálem a mezi nudistickým materiálem, nelze snižovat jeho společenskou nebezpečnost, protože i zde je objektem nahé dětské tělo, které slouží k ukájení pedofilů.²

Dětská pornografie virtuální

Kromě tzv. dětské pornografie skutečné, která zobrazuje skutečné fyzicky existující dítě, existuje v současné technologické době i tzv. dětská pornografie virtuální. Z tohoto důvodu můžeme na dětskou pornografii v kyberprostoru nahlížet ze dvou směrů:³

- a) dětskou pornografii ve virtuálním prostředí - jedná se o dětskou pornografii skutečnou, která je v rámci kyberprostoru za pomoci internetu šířena.
- b) virtuální dětskou pornografii - nejedná se zde o žádné skutečné dítě, ale o nereálné dítě vytvořené v rámci kyberprostoru. Virtuální dětskou pornografii lze spáchat pouze ve virtuálním prostředí.⁴

Virtuální dětská pornografie je nejpodrobněji vymezena v Úmluvě o kybernetické kriminalitě, a to:

- ✓ ve formě vymezení pornografického materiálu, který lze považovat za dětskou pornografii.
- ✓ ve formě vyjmenování jednání spojených s dětskou pornografií, u kterých se může jednat o trestný čin.⁵

¹ § 192 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

² CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 9788071787396.

³ Nakladatelství Karolinum Univerzita Karlova-Karolinum [online]. Copyright © [cit. 25. 12. 2020]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/664/luridica_4_2012_05_Poborilova.pdf

⁴ Nakladatelství Karolinum Univerzita Karlova-Karolinum [online]. Copyright © [cit. 25. 12. 2020]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/664/luridica_4_2012_05_Poborilova.pdf

⁵ Tamtéž.

Sexting

Sexting patří mezi novodobé společenské jevy způsobené vlivem technologického pokroku. Jeho název je sloučeninou slova sex a texting. Obecně tento jev označuje tvorbu, distribuci a přijímání zpráv se sexuálním obsahem prostřednictvím komunikačních technologií.¹

V průběhu posledního desetiletí se sexting stal přirozenou součástí randění stejně jako například svádění či flirtování a formou mediální komunikace, kterou muži i ženy vyjadřují své sexuální potřeby a touhy.

Sexting se v současné době může definovat různě. Nejčastěji jej můžeme vymezit podle média či obsahu. Hlavní diskuse o problematice sextingu se přesto týká zasílání a přijímání provokativních obrázků nebo fotografií ukazující nahotu. Jak upozorňují někteří odborníci na sexuální komunikaci na sítích, ne všechny sexuální obrázky online lze posuzovat jako produkt sextingu.² Vídeá či obrázky se sexuálním podtextem, které člověk stáhnul na internetu a nepořídil je osobně, nelze označit jako sexting. Aby se jednalo o sexting, člověk na fotografii musí vyfotit sám sebe a sdílet ji s jiným uživatelem pomocí telefonu, tabletu nebo počítače.

Tím se sexting vymezuje od komerční sexuální produkce, jako je porno.

Tyto materiály mohou často vznikat mezi partnery, kteří si pro své pobavení vzájemně vymění své intimní fotografie erotického charakteru. Problém nastane, pakliže se milenecký pár rozejde. V ten okamžik může jeden z ex-partnerů použít nejčastěji intimní fotografii a začít se mstít. Ke zveřejnění použije internet, mobilní telefon nebo často kombinaci obojího současně se sociální sítí.

Sexting jako trestná forma jednání není zákonem definována, avšak může být součástí trestných činů. Případy sextingu v České republice jsou řešeny případ od případu. Nejzávažnější případy mohou být vyhodnoceny jako trestný čin, jiné jako ohrožování mravní výchovy mládeže nebo se mohou stát přestupkem. Nejdůležitější jsou okolnosti, za kterých byla fotografie pořízena a hlavně, jak bylo s fotografií dále nakládáno. Zákon zakazuje osobám mladších 18 let natáčet se, fotografovat se nebo o tom vést zápisky, avšak osoba starší 15 let sex mít může. Nejvyšší váhu mají okolnosti, které souvisejí s daným materiálem.

Jelikož sexting nemá pevné zakotvení a definici v trestním zákonu, tak může souviset s některými trestnými činy. Setkat se s ním můžeme relativně často v případech šíření dětské pornografie. Velkou úlohu zde má policie, soudní znalci a další specialisté, kteří pracují na rozlišení toho, zda se doopravdy jedná o dětskou pornografii. Zde se můžeme dostat k tzv. právnímu paradoxu (osoba, která dovršila 15 let, může mít sex, ale nesmí se při něm fotografovat či natáčet). Jestliže tak učiní, dopustí se protiprávního jednání. Mnozí sexuologové tuto normu kritizují. Vycházejí ze skutečnosti, že je dítě po dovršení 15 let fyzicky zralé na provozování sexu, ale otázkou je rozumová vyspělost v tomto období. Nyní tato norma dítě především

¹ Co je sexting. E-bezpečí [online]. 2009 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154>

² KOHOUT, Roman a Radek KARCHŇÁK. *Bezpečnost v online prostředí*. Karlovy Vary: Biblio Karlovy Vary, 2016. ISBN 978-80-260-9543-9.

chrání před možnou psychickou újmou spojenou s rozšířením vlastního intimního materiálu v online prostředí.¹

Empirický výzkum v oblasti počítačové mravnostní kriminality

Výzkumný problém

Na základě teoretických poznatků o „počítačové mravnostní kriminalitě“ lze usuzovat, že jde o aktuální problém (trend), který má hlavně dopad na děti a mládež v širším slova smyslu. S rozvojem počítačových technologií dochází rovněž k rozvoji nových kriminálních jevů v kyberprostoru, které vykazují znaky mravnostních deliktů.

V této souvislosti je třeba si položit otázku, jaké povědomí mají žáci základních škol a studenti středních škol o „počítačové mravnostní kriminalitě“? Jak moc si uvědomují rizika spojená s využíváním moderních IT prostředků? Pokud si jednotlivých rizik nejsou vědomi, mohou se snadněji stát obětí této trestné činnosti.

Výzkumný problém obsahuje následující **výzkumné otázky**:

- 1) Jaké povědomí mají žáci základních škol a studenti středních škol o „počítačové mravnostní kriminalitě“?
- 2) Jak moc si žáci a studenti uvědomují rizika spojená s využíváním moderních informačních technologií.
- 3) Které hlavní faktory ovlivňují chování žáků a studentů ve vztahu k „počítačové mravnostní kriminalitě“?

Objekt, předmět, cíl a úkoly empirického výzkumu

Objektem empirického výzkumu byla „počítačová mravnostní kriminalita“ zaměřená na žáky druhého stupně základních škol a studenty středních škol.

Předmětem empirického výzkumu byly postoje a názory výběrového souboru žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol na problematiku „počítačové mravnostní kriminality“.

Cílem empirického výzkumu bylo exaktně poodhalit vliv informačních technologií na mravnostní kriminalitu mládeže a naznačit možnosti její snížení u žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol.

Empirický výzkum se zaměřil na splnění **základních výzkumných úkolů**:

1. Zjistit rodinné prostředí žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol a jakým způsobem tráví volný čas s ohledem na používání IT prostředků (internetu).
2. Popsat způsoby komunikace a klasifikovat rozsah údajů, které o sobě žáci druhého stupně základních škol a studenti středních škol zveřejňují a jak vnímají rizika spojená se sdílením obsahu s mravnostní (sexuální) tematikou.
3. Zjistit znalosti a zkušenosti žáků druhého stupně základních škol a studentů středních škol s problematikou kybergroomingu.

¹ Srovnej: Usnesení Nejvyššího soudu ČR z 25. 10. 2017, číslo: 8 T do 1083/2017.

4. S využitím analýzy dat určit, zda existuje vztah ve vnímání nebezpečí mravnostního charakteru na internetu mezi žáky druhého stupně základních škol a studenty středních škol.
5. Ověřit výzkumné předpoklady na základě zjištění a interpretace jednotlivých sledovaných faktorů výběrového souboru z hlediska míry nebezpečí komunikace ve virtuálním prostředí s neznámými osobami.

Charakteristika metod empirického výzkumu

Pro zjištění míry rizika mravnostního charakteru na internetu, kterému čelí žáci na druhém stupni základních škol a studenti středních škol byla zvolena kombinace kvalitativních a kvantitativních výzkumných metod. Nejprve došlo za pomoci kvalitativních výzkumných metod k vytvoření dotazníku. S využitím rozhovorů bylo zjišťováno, jakým způsobem tráví děti a mládež volný čas, kolik času věnují internetu, jaké sociální sítě a za jakým účelem využívají, zda se na internetu setkali se sexuální tematikou a pokud ano, jakým způsobem jí čelili, zda si uvědomují rizika spojená s využíváním IT prostředků apod. Výsledky rozhovorů umožnili vytvořit vhodný dotazník.

Na základě výše uvedeného došlo k sestavení finálního dotazníku, kdy zmíněné otázky dotazníku na sebe navzájem logicky navazovaly. Dotazník obsahoval celkem 31 otázek (kombinace uzavřených i otevřených otázek).

První část dotazníku tvořily otázky týkající se osobního života respondenta, tj. šlo o otázky týkající se osobních a rodinných vazeb (kromě povinných otázek jako je pohlaví a věk, též otázky typu v jaké rodině respondent žije, do jaké školy chodí, kolik času tráví s rodiči, jaké mají rodiče vzdělání a jak převážně tráví volný čas). Jednotlivé proměnné byly zpracovány formou otázek s různými možnostmi odpovědí. Na některé bylo možné odpovědět vepsáním příslušné informace, na některé výběrem příslušné hodnoty na předem zvolené škále (nominální nebo ordinální škála).

Druhá část dotazníku se již týkala otázek spojených s využíváním IT prostředků. Konkrétně šlo otázky týkající se toho, zda respondent používá internet, na jakém zařízení, k čemu směřuje, jak často na internetu působí, zda používá webkameru, zda rodiče kontrolují to, co respondent na internetu dělá, kolik času respondent tráví na internetu, zda si přidává mezi své kontakty neznámé osoby, zda mu někdo psal koho nezná věci s mravnostní (sexuální) tematikou, co to v něm případně vyvolávalo, jaké údaje o sobě na internetu zveřejňuje, zda by šel na schůzku s člověkem, kterého zná pouze virtuálně, které chování na internetu je dle respondenta nejnebezpečnější.

Otázky v této části dotazníku mají charakter otázek uzavřených, poskytujících předem formulované ordinálně řazené odpovědi, nabízející respondentovi určité kontinuum od jednoho pólu k pólu opačnému, se stejným důrazem na všechny varianty odpovědí, ale i otázky otevřené s možností doplnění odpovědi.

Třetí část dotazníku se již věnovala přímo jednomu z druhů „počítačové mravnostní kriminality“ a to konkrétně kybergroomingu. S konkrétním obsahem otázek se čtenář může seznámit v příloze tohoto článku.

Sběr dat byl uskutečněn prostřednictvím vytištěných a rozdaných dotazníků do jednotlivých základních a středních škol, které se do výzkumu dobrovolně zapojily. Uvedeným způsobem došlo k oslovení celé řady žáků druhého stupně základních škol

a studentů středních škol napříč školami s různým zaměřením (jazykové školy, technické školy, gymnázia, odborné učiliště, polytechnické školy atd.).

Výzkumné předpoklady

Pro empirický výzkum byly stanoveny následující výzkumné předpoklady:

1. **VP01:** Žáci a studenti výběrového souboru se věcně významně neodlišují ve svých názorech na rizikovost chování na internetu.
2. **VP02:** Žáci a studenti výběrového souboru se věcně významně neodlišují ve vnímání komunikace (se sexuálním či jiným nevhodným podtextem) s osobou, kterou znají pouze virtuálně.
3. **VP03:** Žáci a studenti výběrového souboru se věcně významně neodlišují ve svých znalostech pojmu kybergrooming.
4. **VP04:** Žáci a studenti výběrového souboru se věcně významně neodlišují v osobní zkušenosti s kybergroomingem.

Základní přístup k analýze kategorizovaných dat

Mezi stále používanější neparametrické metody analýzy dat patří **rozhodovací stromy**, které patří do skupiny nejúspěšnějších metod v této kategorii. Rozhodovací stromy si našly pevné místo v rámci tzv. **vytěžování dat či data miningu**, kde lze požadované parametry v datech v mnoha případech zřejmě těžko hledat.¹ Co je velmi důležité a je třeba to zdůraznit, že **zejména slouží k podpoře rozhodování**. Otázka na charakter datového souboru (základní či výběrový) tu postrádá smysl. Analyzují se dostupná data (datové sklady nebo jejich části) a závěry slouží pro přijetí zdůvodněného rozhodnutí. Použití rozhodovacích stromů má ještě další výhodu. Posiluje vizuální vnímání zjištěných odlišností a umožňuje velmi názorné posouzení rozdílů v procentuálním vyjádření odpovědí respondentů u jednotlivých kategorií odpovědí. To značně posiluje rychlé porozumění smyslu odhalených vazeb (asociací).

Jako základní východisko pro analýzu dat byly použity klasifikační stromy algoritmu CHAID z programu IBM Modeler V18.2.1.

Jako **základní kritérium** pro ověřování výzkumných předpokladů u kategorizovaných proměnných lze s oporou o dlouhodobé analytické zkušenosti z analýzy dat zvolit **věcnou významnost reálného rozdílu na úrovni 10 %**² mezi adekvátními relativními řádkovými četnostmi v rámci porovnávaných uzlů u klasifikačních stromů (stejně řádky u koncových uzlů klasifikačního stromu, které mají největší heuristický význam).

Pokud byl klasifikačním stromem nalezen relevantní věcně významný vztah, pak byl doplněn koeficientem pro zjišťování věcně významných rozdílů v kontingenční tabulce. Jde o symetrický Cohenův index „w“ pro testy nezávislosti. S oporou

¹ Snad proto se někteří vyhranění odborníci ve statistice dívají na používání metod data miningu s jistou rezervou. Slouží pro analýzu velkých datových souborů, ale poradí si i se soubory malými.

² Dosavadní zkušenosti z analýzy dat ukazují, že zjištěný minimální 10 % rozdíl v řádkových relativních četnostech je zpravidla doprovázen minimální velikostí Cohena indexu „w“ na úrovni $w \leq 0.10$.

o publikované konvenční hodnoty lze jako dolní hranici pro posouzení relevantního věcně významného rozdílu použít pro index „w“ 0.10 (charakterizované jako malý, nikoli však triviální rozdíl). Jacob Cohen se ve své knize poměrně široce zabývá indexem „w“ a vymezuje zde jeho akceptovatelné hodnoty (0,10 – small; 0,3 – medium; 0,5 – large).¹

Východiskem pro vymezení Cohenova w je výpočet koeficientu ϕ (ϕ), který měří sílu asociace v tabulce, která má dva řádky a dva sloupce, tedy jeden stupeň volnosti (df=1). V praxi je často chybně jeho hodnota používána jako interpretace symetrického věcně významného efektu v kontingenční tabulce o více řádcích či sloupcích (df=2 a více).

Pokud má však kontingenční tabulka více než 2 řádků a více než 2 sloupců, platí pro stanovení míry indexu věcné významnosti Cohenovo w jiné adekvátní hodnoty, vyplývající z výpočtu Cramerova V. Na internetových stránkách Real Statistics rozvádí Charles Zaiontz použití Cramerova V, měřícího sílu asociace u větších kontingenčních tabulek s uvedením počtu stupňů volnosti (df):²

$$V = \sqrt{\frac{\chi^2}{n \cdot df^*}}$$

df*	small	medium	large
1	.10	.30	.50
2	.07	.21	.35
3	.06	.17	.29
4	.05	.15	.25
5	.04	.13	.22

Charakteristika výběrového souboru

Výběrový soubor byl pořízen na základě dostupnosti s ohledem na reálné možnosti sběru dat ve vztahu k celosvětové pandemii Covid 19. Sběr dat byl realizován na podzim roku 2020, kdy pandemická situace v České republice nebyla tak kritická (jako de facto v celém roce 2020 a v první polovině 2021) a umožnila žákům a studentům prezenční výuku. V této době, tj. na podzim roku 2020 došlo k distribuci dotazníkových šetření a ke sběru dat jako takových. Osloveny byly vybrané základní a střední školy.

Výzkumu se zúčastnilo na základě dobrovolnosti celkem **1 927 respondentů**, přičemž **šlo o 753** žáků druhého stupně základních škol a **1 174** studentů středních škol. Zastoupení respondentů je dle následujících kritérií:

1) Charakteristika výběrového souboru dle pohlaví

Pohlaví

		Četnost	Procenta	Procenta z platných	Kumulativní procenta
Platná	Kluk	946	49,1	49,1	49,1
	Holka	981	50,9	50,9	100,0
	Celkem	1927	100,0	100,0	

¹ COHEN, Jacob. *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. Second Edition. Psychology Press. Taylor&Francis Group 2009, s. 216-227. ISBN 978-0-8058-0283-2.

² Effect Size for Chi-square Test. [cit. 15. 2. 2021]. Dostupné z: <https://www.real-statistics.com/chi-square-and-f-distributions/effect-size-chi-square/>

Z celkového počtu 1927 respondentů tvoří **946 (49,1 %)** chlapců a **981 (50,9 %)** dívek. Podíl počtu respondentů dle pohlaví je tak proporčně zastoupen téměř na poloviny.

2) Charakteristika výběrového souboru dle věku

Kategorizovaný fyzický věk

		Četnost	Procenta	Procenta z platných	Kumulativní procenta
Platná	Do 13 let	495	25,7	25,7	25,7
	14 až 18 let	1248	64,8	64,8	90,5
	Nad 18 let	183	9,5	9,5	100,0
	Celkem	1926	99,9	100,0	
Vynechaná	System	1	,1		
Celkem		1927	100,0		

Z celkového počtu 1927 respondentů bylo dle věku nejvíce zastoupeno **318** studentů ve věku **16 let**. Následně šlo o studenty ve věku **17 let**, kteří byli zastoupeni v celkovém počtu **290**. Dále byli v celkovém počtu **241** zastoupeni studenti ve věku **18 let**. Věková struktura respondentů je rozložena relativně proporčně napříč standardní věkovou strukturou druhého stupně základních škol a středních škol.

3) Charakteristika výběrového souboru dle typu školy

Do jaké chodíš školy?

		Četnost	Procenta	Procenta z platných	Kumulativní procenta
Platná	Základní škola	753	39,1	39,1	39,1
	Odborné učiliště	245	12,7	12,7	51,8
	Střední škola s maturitou	929	48,2	48,2	100,0
	Celkem	1927	100,0	100,0	

V dotazníkovém šetření byli respondenti rozděleni do tří skupin dle typu školy. Nejvíce byli zastoupeni studenti střední školy s maturitou, a to v celkovém počtu **929**. Následovali žáci druhého stupně základních škol v počtu **753** a studenti odborných učilišť v počtu **245**.

Pokud jde o konkrétní typy středních škol a učilišť, ve kterých průzkum probíhal, šlo o gymnázium; obchodní akademii; střední školu podnikatelskou; střední školu průmyslovou a strojní; střední školu polytechnickou; střední školu služeb, gastronomie a obchodu (s maturitou a učiliště); jazykovou střední školu; učiliště jezdecké akademie.

4) Charakteristika výběrového souboru dle bydliště

Tvoje bydliště

		Četnost	Procenta	Procenta z platných	Kumulativní procenta
Platná	Praha	846	43,9	44,2	44,2
	Velké město (50 tisíc a více)	159	8,3	8,3	52,5
	Malé město (méně než 50 tisíc)	365	18,9	19,1	71,6
	Obec (méně než 5 tisíc)	543	28,2	28,4	100,0
	Celkem	1913	99,3	100,0	
Vynechaná	System	14	,7		
Celkem		1927	100,0		

Z celkového počtu 1927 respondentů jich bylo zastoupeno **846** z hlavního města Prahy, dále **543** respondentů z obcí menších než 5 tisíc obyvatel, **365** respondentů z malého města do 50 tisíc obyvatel a **159** respondentů z velkého města, tj. města nad 50 tisíc obyvatel. 14 respondentů z celkového počtu všech oslovených svoje bydliště neuvedlo.

Analýza vybraných proměnných

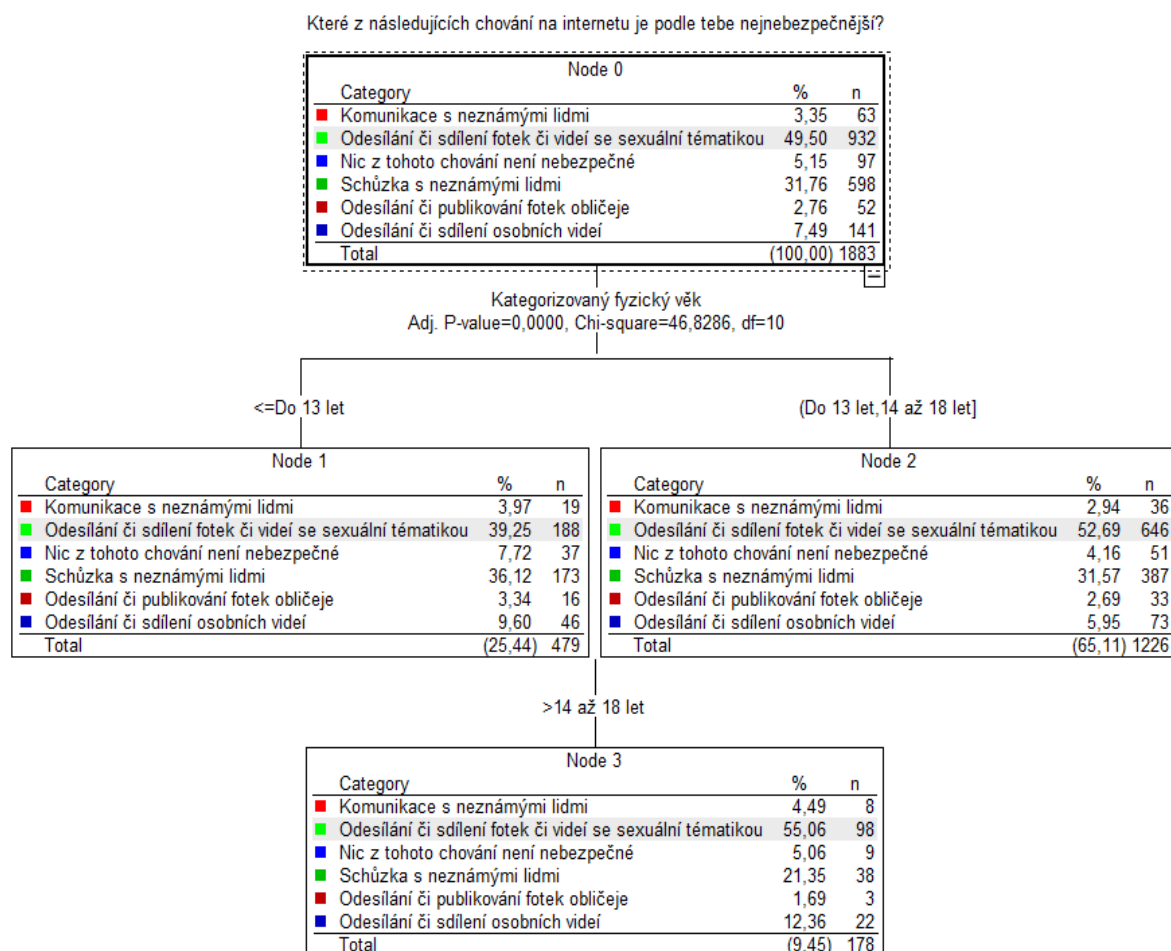
Analýza vybraných proměnných byla provedena pomocí klasifikačních stromů, které zachycují jednotlivé vlivy – kategorizovaný věk a typ školy.

K ověření výzkumných předpokladů byly použity následující proměnné:

Výzkumný předpoklad VP01:

VP01: Žáci a studenti výběrového souboru se věcně významně neodlišují ve svých názorech na rizikovost chování na internetu.

Klasifikační strom č. 1 – Vliv kategorizovaného věku.

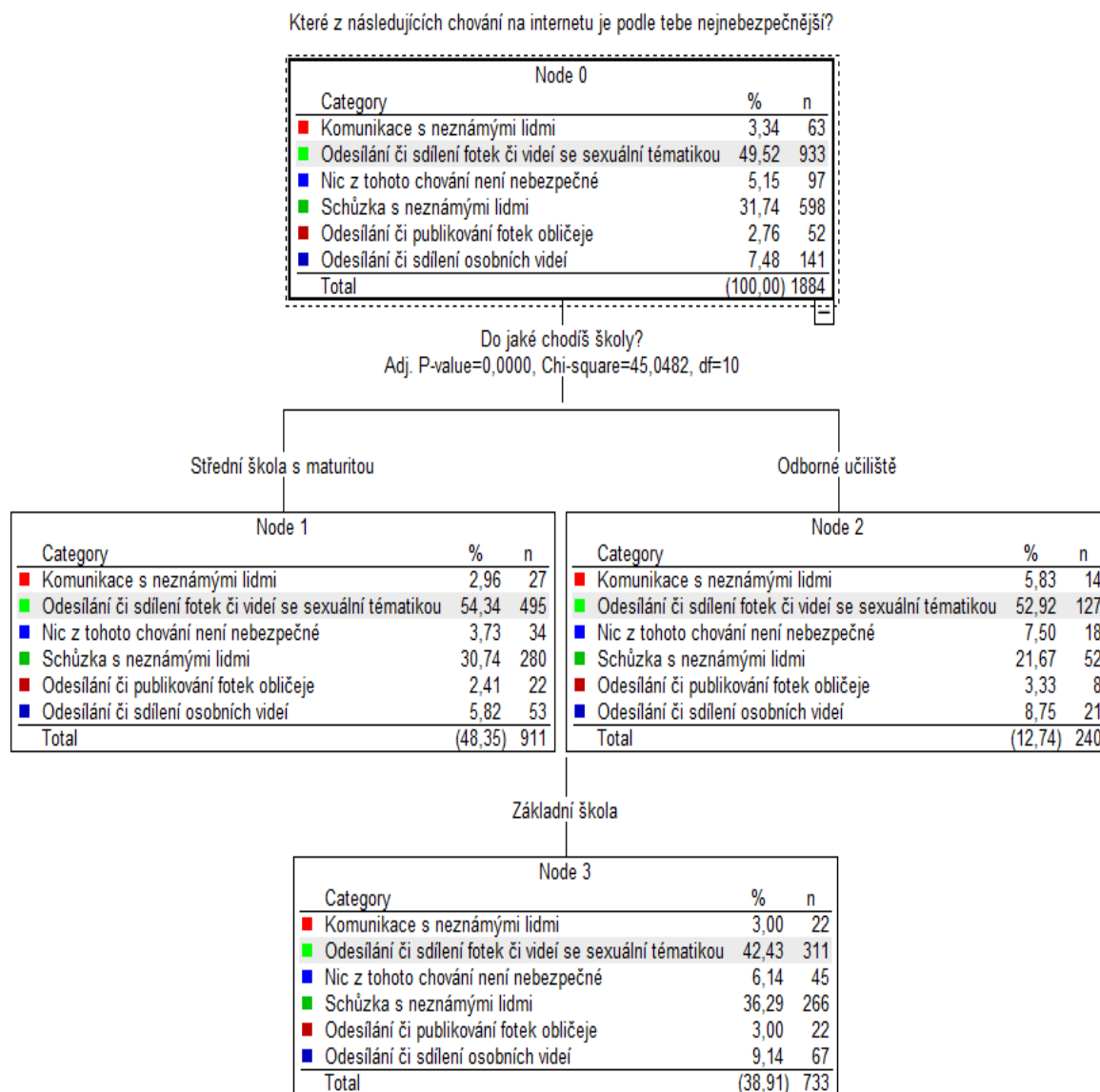

Jde o velký počet stupňů volnosti (df = 10). Cohenovo $w = 0,112$ (malý věcně významný efekt)

Vliv fyzického věku se ukázal jako více věcně významný než vliv typu školy. Z klasifikačního stromu je zřejmé, že akceptovatelný věcně významný rozdíl u aspektu – Odesílání či sdílení fotek či videí se sexuální tematikou je v případě věku do 13 let (39,25 %), kdežto u starších žáků či studentů nad 13 let je to více než 52 %.

Schůzku s neznámými lidmi uvádí žáci a studenti ve více než 30 % případů, kdežto starší ve věku nad 14 let pouze více než 21 %.

Klasifikační strom č. 2 – Vliv typu školy.

Jde o velký počet stupňů volnosti (df = 10). Cohenovo w = 0,109 (malý věcně významný efekt)

Vliv typu školy se ukázal o něco méně věcně významný než vliv fyzického věku. Z klasifikačního stromu č. 2 je zřejmé, že akceptovatelný věcně významný rozdíl tu existuje. Žáci na druhém stupni základních škol i studenti středních škol považují za nejnebezpečnější chování na internetu – **odesílání či sdílení fotek či videí se sexuální tematikou**. U studentů středních škol s maturitou to představuje **54,34 %** odpovědí, u studentů odborných učilišť je to **52,92 %** odpovědí a u žáků základních škol je to **42,43 %** odpovědí.

Rozdíl relativních četností u odpovědí mezi studenty obou typů škol a žáky základních škol přesahuje stanovených 10 %, což ukazuje na akceptovatelný věcně významný rozdíl na úrovni malého (nikoli však triviálního) efektu. Lze udělat závěr, že žáci základních škol vnímají - **odesílání či sdílení fotek či videí se sexuální**

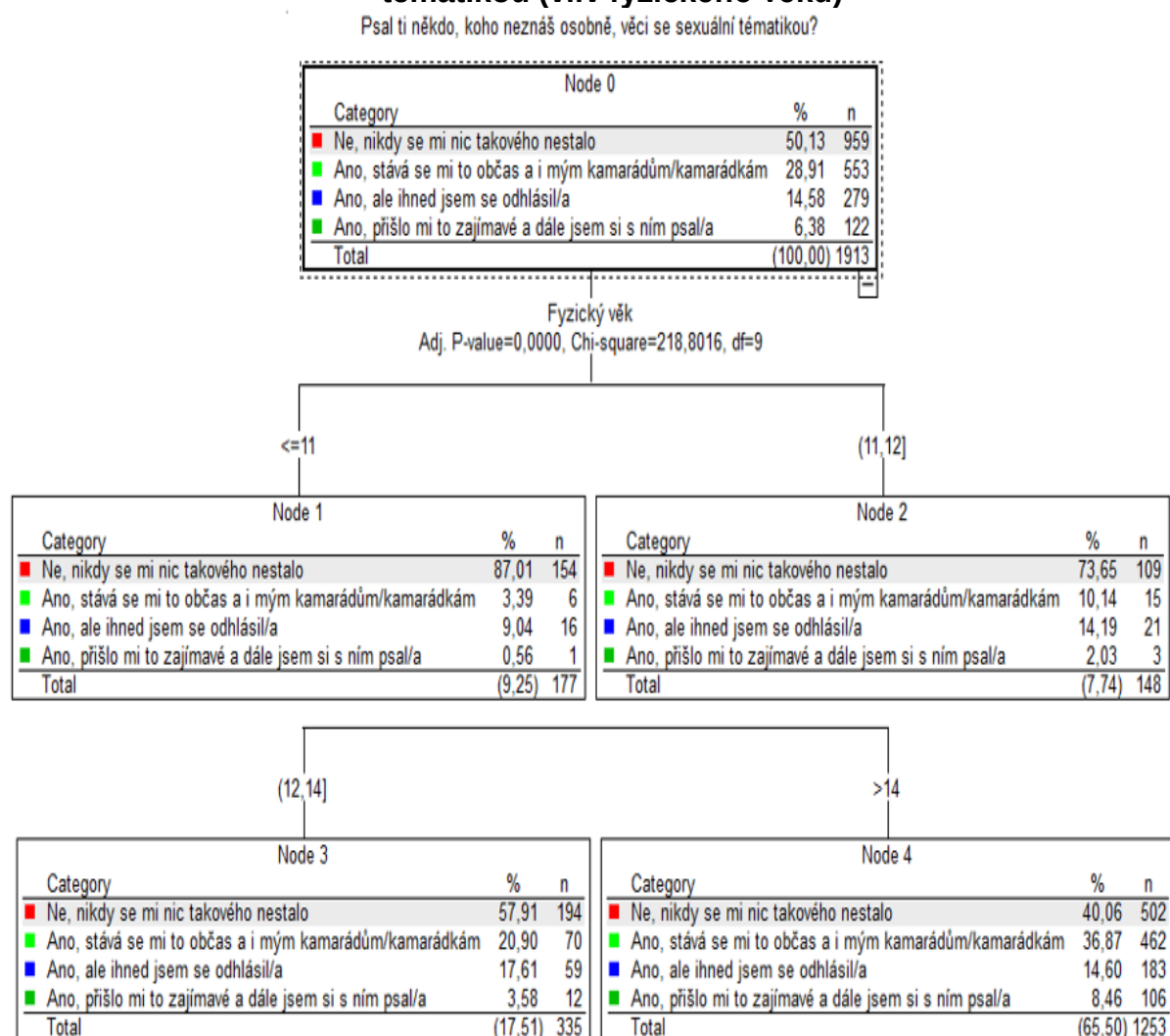
tématikou, za méně nebezpečné, než studenti středních škol s maturitou a odborných učilišť. Tento aspekt může být zapříčiněn věkovým rozdílem a rovněž rozumovou a mravní vyspělostí dětí v obecné rovině.

Žádné další akceptovatelné věcně významné rozdíly uvedený klasifikační strom neobsahuje.

Na základě uvedené evidence lze vymezený výzkumný předpoklad VP01 zamítnout. Byl nalezen u dvou aspektů věcně významný vliv věku i typu školy.

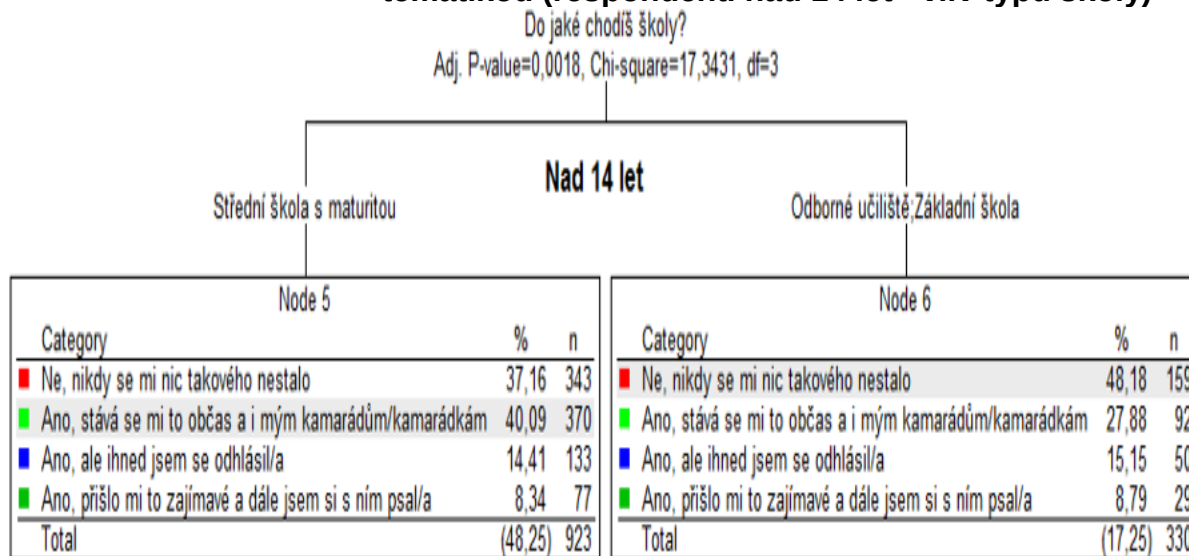
VP02: Žáci a studenti výběrového souboru se věcně významně neodlišují ve vnímání komunikace (se sexuálním či jiným nevhodným podtextem) s osobou, kterou znají pouze virtuálně.

Klasifikační strom č. 1 - psal ti někdo, koho neznáš osobně, věci se sexuální tematikou (vliv fyzického věku)

Jde o velký počet stupňů volnosti (df = 9). Cohenovo $w = 0,195$ (střední věcně významný efekt)

Klasifikační strom č. 2 - psal ti někdo, koho neznáš osobně, věci se sexuální tematikou (respondenti nad 14 let - vliv typu školy)

Počet stupňů volnosti (df = 3). Cohenovo w = 0,118 (malý věcně významný efekt)

Klasifikační strom č. 1 ukazuje, že u dané odpovědi dominuje vliv fyzického věku před vlivem typu školy. Pokud se podíváme na odpověď – Ne, nikdy se mi nic takového nestalo, můžeme vidět lineární pokles zastoupeného procenta odpovědí od 87 % u fyzického věku do 11 let, přes 73,65 % odpovědí u věku 11 a 12 let, dále 57,91 % odpovědí u fyzického věku 12 až 14 let až po procentuální hodnotu 40 % u fyzického věku nad 14 let. Tento postupný pokles procent odpovědí má charakter věcně významného efektu. Dalším zajímavým a akceptovatelným věcně významným zjištěním je zastoupení odpovědí u aspektu – Ano, stává se mi to občas, a i mým kamarádům/kamarádkám, kdy můžeme vidět opačný, tedy vzestupný trend odpovědí od 3,39 % u věku do 11 let, 10,14 % odpovědí u fyzického věku 11 a 12 let, 20,9 % procent odpovědí u fyzického věku od 12 do 14 let a 36,87 % odpovědí u fyzického věku nad 14 let. U ostatních typů odpovědí věcně významný efekt není.

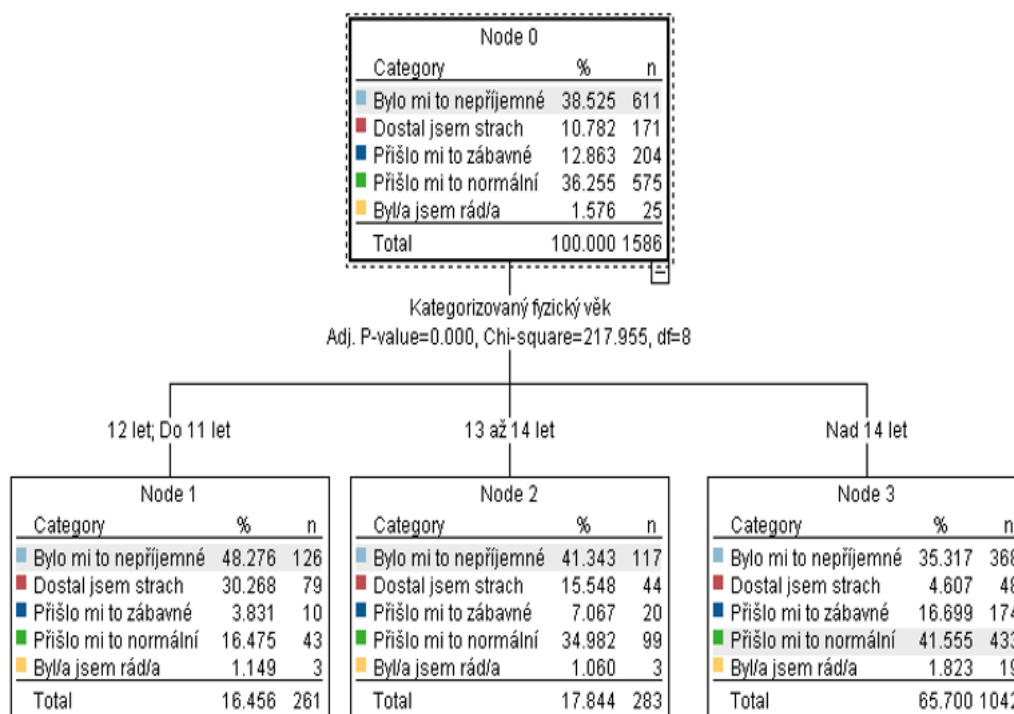
Klasifikační strom č. 2 ukazuje, že věcně významný vliv typu školy lze nalézt pouze u žáků a studentů nad 14 let fyzického věku. V tomto případě u odpovědi - Ne, nikdy se mi nic takového nestalo, vidíme procentuální zastoupení odpovědí na hodnotě 37,16 % u studentů středních škol s maturitou oproti 48,18 % odpovědí u žáků a studentů odborných učilišť. U odpovědi typu – Ano, stává se mi to občas, a i mým kamarádům/kamarádkám, je procentuální zastoupení odpovědí věcně významně odlišné u studentů středních škol s maturitou na úrovni 40,09 %, kdežto u žáků a studentů odborných učilišť nad 14 let na úrovni 27,88 %. U ostatních typů odpovědí věcně významný efekt není.

Z výše uvedené analýzy proměnných vyplývá (u otázky, zda respondentům někdo psal věci se sexuální tematikou), že typ školy nemá až tak velký význam. Naopak zcela rozhodujícím aspektem je samotný věk respondenta. Z analýzy podle věku je patrné, že čím vyšší věk u respondentů, tím větší zkušenost s tím, že jim někdo psal věci se sexuální tematikou a naopak. Zde se ukazuje, že více ohroženou (postiženou) skupinou jsou děti ve věku nad 14 let, kdy se děti právě v tomto věku stávají těmi, co dostávají elektronický obsah se sexuální tematikou daleko častěji, než děti ve věku pod 14 let. Tento vzestupný trend potvrzuje právě výše uvedené, tzn.,

že čím vyšší věk, tím větší pravděpodobnost toho, že respondent bude konfrontován s tím, že mu bude někdo cizí psát věci se sexuální tematikou. Lze předpokládat, že pokud by byl výzkum zaměřen ještě na další skupinu respondentů, tj. např. studenty prvních a druhých ročníků vysokých škol, byly by zkušenosti respondentů s tímto aspektem ještě častější, jelikož z výše uvedených dat je patrná vzestupná tendence společně s rostoucím věkem respondenta.

Klasifikační strom č. 3 - pokud tě kontaktovala neznámá osoba, jaké pocity to v tobě vyvolalo (vliv fyzického věku).

Pokud tě kontaktovala neznámá osoba, jaké pocity to v tobě vyvolalo?

Počet stupňů volnosti (df = 8). Cohenovo w = 0,262 (velký věcně významný efekt)

Z klasifikačního stromu č. 3 lze vidět, že opět dominuje věcně významný vliv kategorizovaného věku. Věcně významný vliv typu školy nebyl zjištěn.

V daném klasifikačním stromu lze vysledovat dvě tendence. Tendenci sestupnou u aspektu – Bylo mi to nepříjemné (11 a 12 let – 48,28 %; 13 a 14 let – 41,34 %; nad 14 let – 35,32 %) a u aspektu – Dostal jsem strach (11 a 12 let – 30,27 %; 13 a 14 let – 15,55 %; nad 14 let – 4,61 %) a tendenci vzestupnou u aspektu – Přišlo mi to normální (11 a 12 let – 11,48 %; 13 a 14 let – 34,98 %; nad 14 let – 41,56 %). Věcně významný efekt lze nalézt vždy v procentuálním zastoupení odpovědí u fyzického věku 11 a 12 let na jedné straně a u fyzického věku nad 14 let na straně druhé.

Při interpretaci tohoto aspektu se lze domnívat, že velmi významnou roli hraje rozumová a mravní vyspělost daného respondenta (dítěte). Věcně významné rozdíly můžeme nalézt v relativně úzkém věkovém rozpětí 11–14 let. Pro toto období je typické, že dochází k formování jedince, jeho názorů, postojů a vůbec vnímání lidské sexuality jako takové. Platí, že čím nižší věk respondenta, tím mu bylo více nepříjemné čelit tomu, když ho kontaktovala neznámá osoba. Naopak respondentům ve věku nad 14 let takové chování přijde normální.

Na základě uvedené evidence lze vymezený výzkumný předpoklad VP02 zamítnout u vlivu fyzického (kategorizovaného) věku a dle klasifikačního stromu č. 2 u typu školy u respondentů starších 14 let.

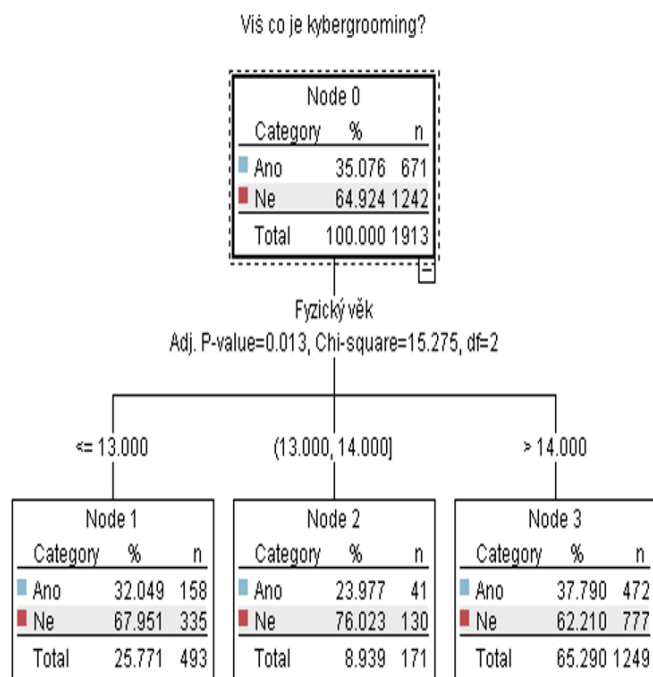
Výzkumný předpoklad VP03:

VP03: Žáci a studenti výběrového souboru se věcně významně neodlišují ve svých znalostech pojmu kybergrooming.

Klasifikační strom č. 1 – Víš co je kybergrooming? (vliv fyzického věku).

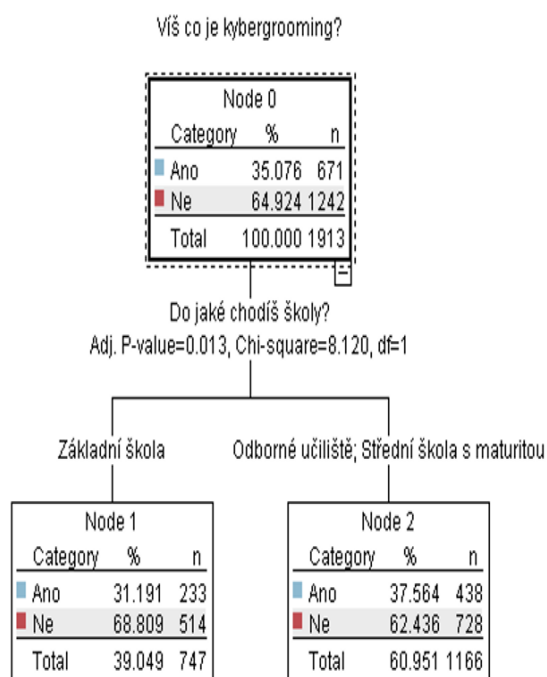
Klasifikační strom č. 1 ukazuje vliv fyzického věku na znalost pojmu kybergrooming a klasifikační strom č. 2 ukazuje vliv typu školy na znalost pojmu kybergrooming.

Klasifikační strom č. 1

Počet stupňů volnosti (df = 2). Cohenovo w = 0,089 (malý věcně významný efekt)

Klasifikační strom č. 2

Počet stupňů volnosti (df = 1). Cohenovo w = 0,065 (zanedbatelný věcně významný efekt)

Z celkového počtu všech odpovědí respondentů (1913) na otázku, zda znají pojem kybergrooming, odpovědělo 1 242 respondentů (64,9 %), že nikoli a 671 respondentů (35,1 %) tento pojem zná.

Z klasifikačního stromu č. 1 je zřejmé, že nejmenší znalosti pojmu kybergrooming mají respondenti fyzického věku 13 a 14 let (znalost potvrdilo pouze necelých 24 % respondentů). Zajímavé je, že respondenti do 13 let fyzického věku uvedli vyšší úroveň znalostí tohoto pojmu (32 %), než respondenti ve věku 13 a 14 let. Očekávaným zjištěním je nejvyšší míra znalostí u respondentů nad 14 let (téměř 38 %). Věcně významný efekt lze nalézt pouze při porovnání uvedených znalostí u respondentů ve věku 13 a 14 let (23,98 %) ve vztahu ke znalostem u respondentů nad 14 let (37,8 %).

Z klasifikačního stromu č. 2 vyplývá, že nižší úroveň znalostí mají respondenti základních škol (31,2 %) a vyšší úroveň respondenti středních škol (37,6 %). Nicméně uvedený rozdíl nelze považovat za věcně významný.

Z výše uvedené analýzy opět vyplývá, že čím starší respondenti, tím větší znalost o kybergroomingu. Lze usuzovat, že to opět souvisí s rozumovou a mravní vyspělostí respondentů. U tohoto aspektu je zajímavý poznatek, který se týká respondentů do 13 let, kteří vykazují větší ponětí o kybergroomingu (32 %), než děti ve věku 13–14 let (23,98 %). Sice nejde o věcně významný rozdíl, nicméně tento aspekt je v rozporu s tím, co se ukazuje u ostatních proměnných, tj. že čím starší respondenti, tím větší znalosti/zkušenosti s danou problematikou. Tento rozpor může být způsoben několika faktory (např. obsahem výuky o sexuální výchově na základních školách; osvětovou činností ze strany médií, rodičů, pedagogů a dalších skupin; realizací odborných přednášek a seminářů na školách na téma kybergrooming, atd.).

Na základě uvedené evidence lze vymezený výzkumný předpoklad VP03 zamítnout u vlivu fyzického věku a nezamítnout u vlivu typu školy.

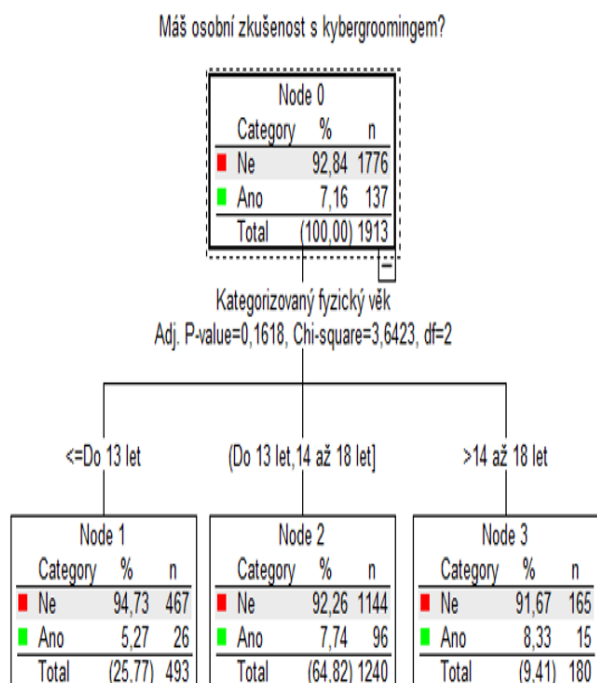
Výzkumný předpoklad VP04:

VP04: Žáci a studenti výběrového souboru se věcně významně neodlišují v osobní zkušenosti s kybergroomingem.

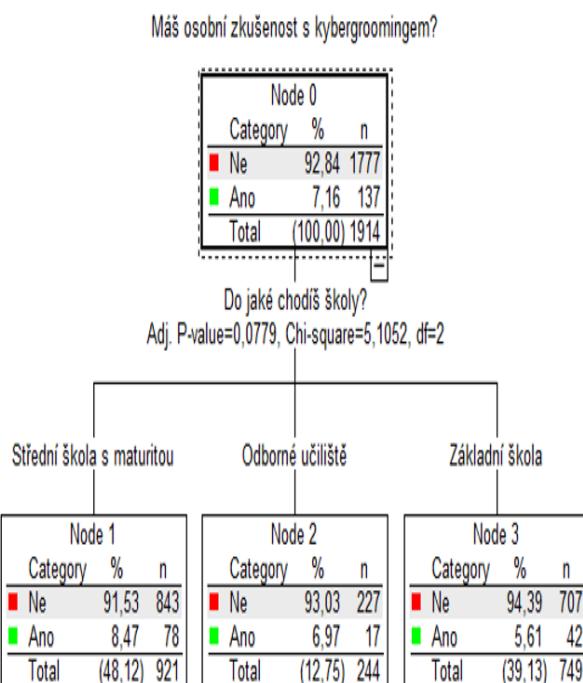
Klasifikační strom č. 1 – Máš osobní zkušenost s kybergroomingem? (vliv kategorizovaného věku).

Klasifikační strom č. 2 – Máš osobní zkušenost s kybergroomingem? (vliv typu školy).

Klasifikační strom č. 1

Klasifikační strom č. 2

1) Df = 2. Cohenovo w = 0,044; 2) Df = 2. Cohenovo w = 0,52 (nejde o věcně významný efekt)

Klasifikační strom č. 1 naznačuje, že s růstem věku respondentů narůstá i jejich osobní zkušenost s kybergroomingem (od 5,27 % do 8,33 %). Obdobně klasifikační strom č. 2 ukazuje, že dochází k mírnému nárůstu osobní zkušenosti s kybergroomingem od základní školy (5,61 %), přes odborné učiliště (6,97 %) po střední školu s maturitou 8,47 %).

Nalezené rozdíly však nemají povahu akceptovatelných věcně významných zjištění.

Na základě uvedené evidence nelze výzkumný předpoklad VP04 zamítnout.

Závěr

Článek v úvodní části popisuje problematiku „počítačové mravnostní kriminality“, která je v současné době novým fenoménem v oblasti páčání kyberkriminality. Teoretická část rovněž vymezuje jednotlivé druhy „počítačové mravnostní kriminality“. Empirická část článku již byla zaměřena na výzkum v oblasti vnímání rizik spojených s „počítačovou mravnostní kriminalitou“ u žáků na druhém stupni základních škol a u studentů na středních školách.

Článek dále v empirické části představuje akceptovatelné věcně významné výsledky analýzy vlivu „počítačové mravnostní kriminality“ výběrového souboru respondentů na otázky dotazníkového šetření. Zaměřen byl, jak již je výše zmíněno, především na žáky druhého stupně základních škol a studenty středních škol, neboť právě tyto skupiny dětí se stávají nejčastěji oběťmi „počítačové mravnostní kriminality“. Jedním z cílů výzkumné práce bylo zjistit, jak žáci druhého stupně základních škol a studenti středních škol vnímají riziko chování na internetu, které je spjato se sexuálním podtextem. Zda jsou schopny správně analyzovat nebezpečnost takového chování a zda mu dokážou čelit. V neposlední řadě cílem práce bylo zjistit povědomí žáků a studentů o kybergroomingu a zda se s ním osobně ve svém životě setkali, tzn., zda s ním mají zkušenost.

Dílčí závěry a doporučení pro praxi:

- ✓ Při porovnání odpovědí respondentů u otázky rizikovosti chování na internetu se ukázalo, že vliv fyzického věku je věcně významnější než typ školy. Při analýze aspektů odpovědí je zřejmé, že čím starší žáci a studenti, tím více si uvědomují jednotlivá rizika spojená s chováním na internetu. Z toho lze udělat dílčí závěr, že žáci základních škol vnímají - odesílání či sdílení fotek či videí se sexuální tematikou, za méně nebezpečné, než studenti středních škol s maturitou a odborných učilišť. Tento aspekt může být zapříčiněn věkovým rozdílem a rovněž rozumovou a mravní vyspělostí dětí v obecné rovině.

Z pohledu prevence je třeba se zaměřit na vzdělávací aktivity o těchto možných rizicích již na základních školách. Prevenci by dle mého názoru měla realizovat sama škola dle upravených vzdělávacích plánů a rovněž i preventisté Policie ČR v rámci svého zaměření formou besed, seminářů atd. Preventivní aktivity by neměly směřovat pouze k samotným ohroženým skupinám, tj. dětem, ale též i rodičům, kteří mohou chování svých dětí na internetu velmi ovlivnit.

- ✓ Při analýze aspektu komunikace v online prostředí o sexuální tematice s někým, koho respondent nezná osobně, rovněž vyplývá, že je významným ukazatelem věk oproti typu školy. Z analýzy podle věku je patrné, že čím vyšší věk u respondentů, tím větší zkušenost s tím, že jim někdo psal věci se sexuální tematikou a naopak. Zde se ukazuje, že více ohroženou (postiženou) skupinou jsou děti ve věku nad 14 let, kdy se děti právě v tomto věku stávají těmi, co dostávají elektronický obsah se sexuální tematikou daleko častěji, než děti ve věku pod 14 let. Tento vzestupný trend potvrzuje právě výše uvedené, tzn., že čím vyšší věk, tím větší pravděpodobnost toho, že respondent bude konfrontován s tím, že mu bude někdo cizí psát věci se sexuální tematikou.

V oblasti prevence je v tomto ohledu zcela zásadní osvěta, podobně jako u výše uvedeného. Jelikož se celá řada těchto chování odehrává na sociálních sítích, je rovněž zcela rozhodující to, aby správci a provozovatelé sociálních sítí regulovali obsah, který se v dané sociální síti šíří, tj. věci se sexuální tematikou.

- ✓ Při zkoumání, zda respondenti znají pojem kybergrooming se ukázalo, že opět platí úměra, že čím starší respondenti, tím větší znalost o kybergroomingu. Obdobně to platí s osobní zkušeností s kybergroomingem. S růstem věku respondentů narůstá i jejich osobní zkušenost s kybergroomingem. Lze předpokládat, že u starších respondentů je to zapříčiněno častějším trávením volného času na internetu a sociálních sítích než u mladších respondentů.

Z výzkumu vyplynulo, že platí pravidlo, čím starší žáci či studenti, tím více dokážou čelit nástrahám na internetu spojenými se sexuální tematikou a naopak. Na základě zjištěných skutečností lze závěrem konstatovat, že u všech tří odpovědí byl výzkumný předpoklad zamítnut.

Literatura

- BLAHUŠ, P. „Statistická významnost proti vědecké průkaznosti výsledků výzkumu“. *Česká kinantropologie*. 2000, 4 (2): 53–72.
- COHEN, Jacob. *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. Second Edition. Psychology Press. Taylor&Francis Group 2009. 567 s. SBN 978-0-8058-0283-2.
- KIRK, Roger E. *Statistics: an introduction*. Fifth Edition. Belmont, CA: Thomson Wadsworth, 2008. 672 s. ISBN 978-0-534-56478-0.
- GŘIVNA, Tomáš; Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. S. ISBN 9788075985545.
- CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 9788071787396.
- KOHOUT, Roman a Radek KARCHŇÁK. *Bezpečnost v online prostředí*. Karlovy Vary: Biblio Karlovy Vary, 2016. ISBN 978-80-260-9543-9.
- ŘEHÁK, Jan a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *Analýza kategorizovaných dat v sociologii*. Praha: Academia, 1986, s. 250.
- SOUKUP, Petr. Věcná významnost výsledků a její možnosti měření. *Data a výzkum – SDA Info*. 2013, roč. 7, č. 2, s. 127. ISSN 1802-8152.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 627. ISBN 9788074786167.

VÁLKOVÁ, Helena; KUČTA, Josef a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice, s. 537. ISBN 9788074007323.

VOGT Paul W.; VOGT, Elaine R.; GARDNER, Dianne C.; HAEFFELE, Lynne M. *Selecting the Right Analyses for Your Data*. New York: The Guilford Press, 2014, p. 292. ISBN 78-1-4625-1602-5.

Právní předpisy a zdroje:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

IS CSLAV

Internetové zdroje:

BERSON, I. H. Grooming Cybervictims: The Psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth. University of South Florida. USA. (online) cit. 6. 10. 2020. dostupné z <http://www.cs.auckland.ac.nz/~john/NetSafe/I.Berson.pdf>

Co je sexting. E-bezpečí [online]. 2009 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154>

Jednotlivé druhy kyberkriminality. Policie ČR [online]. 2021 [cit. 2021-01-06]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/jednotlive-druhy-kyberkriminality.aspx>

Nakladatelství Karolinum Univerzita Karlova - Karolinum [online]. Copyright © [cit. 25. 12. 2020].

Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/664/luridica_4_2012_05_Poborilova.pdf

R E S U M É

Článek se zabývá problematikou „počítačové mravnostní kriminality“, se zaměřením na empirický výzkum v této oblasti. V úvodu práce je popsána a definována oblast „počítačové mravnostní kriminality“ jako aktuální fenomén. Dále se již práce zaměřuje na jednotlivé druhy „počítačové mravnostní kriminality“. Následující praktická část práce již vymezuje provedený empirický výzkum, který byl realizován na druhém stupni základních škol, středních školách s maturitou a odborných učilišť. Ve výzkumné části byla použita metoda dotazníkového šetření. Následně byly stanoveny výzkumné předpoklady, které se při vyhodnocení výsledků ověřovaly a interpretovaly při analýze jednotlivých proměnných. Článek dále obsahuje jednotlivé závěry a východiska provedeného výzkumu.

Klíčová slova: „počítačová mravnostní kriminalita“, kybergrooming, dětská pornografie, sexting, empirický výzkum, výzkumný předpoklad, dotazníkové šetření.

S U M M A R Y

HEJDUK, Marek; KOVAŘÍK Zdeněk: COMPUTER MORAL CRIME

The article deals with the issue of computer moral crime focusing on empirical research in this area. The introduction describes and defines the sphere of computer moral crime as a current phenomenon. Furthermore, the work focuses on individual types of computer moral crime. The following practical part of the work already defines the performed empirical research which was carried out at the second stage of primary schools, secondary schools holding GCSE and vocational schools. In the research part the method of questionnaire survey was used. Subsequently, research assumptions were determined which were verified during the evaluation of results and interpreted during the analysis of individual variables. The article also contains individual conclusions and starting points of the research.

Keywords: computer moral crime, cybergrooming, child pornography, sexting, empirical research, research assumption, questionnaire survey.

Příloha:

Tabulka č. 1 – sledované faktory

P01	pohlaví
P02	fyzický věk
P03	struktura rodiny
P04	škola
P05	čas trávený s rodiči
P06	vzdělání rodičů
P07a	trávení volného času - TV
P07b	trávení volného času - PC
P07c	trávení volného času - sport
P07d	trávení volného času - koníčky
P07e	trávení volného času - s partou
P07f	trávení volného času - nudím se
P08	používání internetu
P09a	používání internetu - na telefonu
P09b	používání internetu - na tabletu
P09c	používání internetu - na PC
P10	frekvence používání internetu
P11	nejčastější využívání internetu
P12	používání webkamery
P13	program na blokaci některých internetových stránek
P14	kontrola rodičů toho, co dítě/mladistvý dělá na internetu
P15	vymezování času, které dítě/mladistvý tráví na internetu
P16	kolik času rodiče dovolí dítěti/mladistvému trávit na internetu
P17	přidávání si neznámých osob na internetu
P18	psaní sexuální tematiky od osoby, kterou dítě/mladistvý nezná
P19	pocity u dítěte/mladistvého, pokud ho kontaktovala neznámá osoba
P20	osobní schůzka s neznámou osobou
P21a	používání sociálních sítí - facebook
P21b	používání sociálních sítí - lide.cz
P21c	používání sociálních sítí - libimseti.cz
P21d	používání sociálních sítí - badoo
P21e	používání sociálních sítí - twitter
P21f	používání sociálních sítí - snapchat
P21g	používání sociálních sítí - xchat.cz
P21h	používání sociálních sítí - yahoo
P22a	zveřejňování osobních údajů - křestní jméno

P22b	zveřejňování osobních údajů - příjmení
P22c	zveřejňování osobních údajů - datum narození
P22d	zveřejňování osobních údajů - rodné číslo
P22e	zveřejňování osobních údajů - mail
P22f	zveřejňování osobních údajů - fotografie
P22g	zveřejňování osobních údajů - telefonní číslo
P22h	zveřejňování osobních údajů - adresa pobytu
P23	důvěra v tom, co lidé na internetu zveřejňují
P24	nejnebezpečnější chování na internetu
P25	co je kybergrooming
P26	otázka, zda je kybergrooming nebezpečný
P27a	zachování se v situaci, kdy se stane obětí kybergroomingu - oznámení policii
P27b	zachování se v situaci, kdy se stane obětí kybergroomingu - oznámení rodičům
P27c	zachování se v situaci, kdy se stane obětí kybergroomingu - oznámení učiteli
P27d	zachování se v situaci, kdy se stane obětí kybergroomingu - odpojení se od internetu
P27e	zachování se v situaci, kdy se stane obětí kybergroomingu - nechá si vše pro sebe
P28	osobní zkušenost s kybergroomingem
P29	internetové stránky o kybergroomingu
P30	bydliště
P31	následky kybergroomingu - otevřená otázka